

РИНОК ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ

Н. В. МОЖАЙКІНА, канд. екон. наук, доц.,
доц. кафедри економічної теорії та міжнародної економіки;
О. А. РЕГУНОВА, студентка
*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова*

В умовах сучасної економіки відбувається активне зростання обсягів торгівлі продукцією, що вироблена з використанням об'єктів інтелектуальної власності, що стає одним із основних факторів розвитку міжнародних ринків товарів та послуг. Зараз розвиток світової економіки має глобалізаційний напрям, основним проявом якого є інтернаціоналізація торговельно-економічної діяльності в умовах різкого зростання рівня її інтелектуалізації. Аналіз даних Європейського патентного офісу засвідчує, що галузі, які базуються на використанні об'єктів інтелектуальної власності, в країнах ЄС забезпечують зайнятість понад четверті усього працездатного населення, формування понад 38% ВВП та близько 90% експорту усієї продукції [1].

Інтелектуальна власність у XXI ст. поряд із капіталом і працею стала одним з провідних економічних ресурсів. Ринок інтелектуальної власності, функціонуючий як окремий сектор світового ринку, є надзвичайно розгалуженим, характеризується динамічним розвитком і здійснює вагомий вплив на макроекономічні показники і саме тому є актуальним об'єктом наукових досліджень.

В науковій літературі інтелектуальна власність трактується як специфічна власність на результати інтелектуальної, індивідуальної або колективної праці, об'єктами якої є винаходи, відкриття, твори літератури, мистецтва та ін. Як правило, це права, які стосуються літературних, художніх і наукових творів; винаходів у всіх сферах людської діяльності; наукові відкриття; деякі види промислової власності (товарних знаків, знаків обслуговування, фірмових найменувань та позначень), а також до права на захист від недобросовісної конкуренції в міжнародних угодах [3].

Сучасний ринок інтелектуальної власності є системою економічних відносин з приводу купівлі-продажу об'єктів інтелектуальної власності. У сучасних ринків інтелектуальної власності можна відзначити такі основні особливості:

- високий рівень монополізації ринку, він повністю віддзеркалює прагнення ТНК до довгострокового закріплення на ринках за допомогою іноземного патентування, це створює умови для повної стабілізації експорту товарів і формування попиту на ліцензії;
- підвищення попиту на інжинірингові послуги з високою питомою вагою інтелектуальної праці;
- швидке збільшення обсягів продажу контрафактної продукції;

- зростання комерційного інтересу до товарних знаків та інших засобів індивідуалізації, про що свідчить різке збільшення обсягів їх реєстрації;
- збільшення кількості та питомої ваги заявок з таких країн як Китай, Австралія, Корея та Болгарія.

Також зараз можна побачити, що ринкам інтелектуальної власності стали притаманні деякі специфічні риси. По-перше, на ринку інтелектуальної власності здійснюється купівля-продаж не самих продуктів інтелектуальної діяльності, а прав на них. При цьому, володіння результатами інтелектуальної діяльності не припиняється після їх передачі іншим суб'єктам, внаслідок чого можливе одночасне використання одного інтелектуального продукту багатьма суб'єктами.

По-друге, ринок об'єктів інтелектуальної власності потребує створення ефективної системи специфікації та захисту відповідних прав. Передача прав на об'єкти інтелектуальної власності – складний процес, пов'язаний із формуванням довгострокових економічних відносин з приводу використання інтелектуальних благ. Це пов'язано з необхідністю чіткого визначення форм і методів спільного захисту економічних інтересів контрагентів, страхування їхніх ризиків і забезпечення гарантій.

По-третє, ринок інтелектуальної власності характеризується отриманням продавцями надприбутків у короткостроковому періоді. Монополізм зумовлений структурою виключних прав, що є товаром на ринку об'єктів інтелектуальної власності.

По-четверте, сучасний ринок інтелектуальної власності має суперечливий характер внаслідок відчутного впливу нових засобів комунікації, що породжує структурний поділ на легальний та тіньовий ринки, які тісно взаємопов'язані між собою.

По-п'яте, попит на об'єкти інтелектуальної власності є низькоеластичним і залежить від попиту на вироблені за їх участі товари та послуги [4, с.300-302].

Ринок інтелектуальної власності має дуже великий потенціал розвитку, але глобалізація торговельної діяльності потребують вдосконалення регулювання торговельних аспектів прав на інтелектуальну власність. Проте це стане можливим, якщо розв'язати низку проблем пов'язаних з узгодженістю національних законодавств щодо захисту прав, їх використання як бар'єрів для міжнародної торгівлі, усунення проблеми непрозорості регулювання спорів та нечесної конкуренції у сфері інтелектуальної власності, проблеми поширеного економічного піратства. Дуже важливим при вирішенні актуальних проблем є об'єднання зусиль усіх учасників. Система захисту прав суб'єктів інтелектуальної власності має постійно розвиватися і доповнюватися високою прозорістю, ефективною системою формальних і неформальних інституцій, а також злагодженою діяльністю органів судової та виконавчої влади. Також ці проблеми вимагають від усіх країн неухильно дотримуватись багатосторонніх домовленостей в межах глобальної торгової системи СОТ. Лише за умов ефективного поєднання раціональної економічної політики та господарської практики ринок інтелектуальної власності може стати джерелом добробуту нації та справедливо служити інтересам суспільства та усіх його учасників.